

Dådrans samfällighetsförening

Beslut om byggnadsminnesförklaring av kägelbanan i Dådran på fastigheten Dådrans bruk 1:5, Rättviks socken och kommun.

Beslut

Länsstyrelsen beslutar att byggnadsminnesförklara kägelbanan i Dådran på fastigheten Dådrans bruk 1:5 i Rättviks kommun.

Länsstyrelsen meddelar samtidigt följande skyddsbestämmelser:

Skyddsområdet omfattar det på situationsplan med röd begränsningslinje avgränsade området med därtill hörande byggnad.

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
2. Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme.
3. Ingrepp i, ändring eller borttagande av äldre fast inredning får inte göras.
4. Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
5. Det område kring byggnaden som på situationsplanen avgränsas med röd linje får inte ytterligare bebyggas. Området skall hållas i sådant skick att byggnadens utseende och karaktär inte förvanskas.

Samråd skall ske med Länsstyrelsen i frågor som rör vård och underhåll av byggnad och skyddsområde.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturmiljölagen lämna tillstånd till sådana förändringar.

Beskrivning av ärendet

Fråga om byggnadsminnesförklaring av kägelbanan i Dådran väcktes 2017-04-24 av Dådrans samfällighetsförening. Föreningen, tillika fastighetsägare, har godkänt skyddsbestämmelser och tillhörande skyddsområde. Remiss i ärendet har även skickats till miljö- och byggnadsnämnden i Rättviks kommun som meddelat att den tillstyrker länsstyrelsens beslut om byggnadsminnesförklaring.

Det forna brukssamhället Dådran är beläget i en dalgång mellan sjöarna Ljugarens utlopp och Avans inlopp ca två mil öster om Rättvik. Bruket grundades 1806 då kungligt privilegium utfärdades för masugn och stångjärnshammare med två härdar. 1832 fick bruket tillstånd att anlägga en råstålshärd och på 1840-talet hade bruket utökats med en liestock, en knipphammare och en spikhammare. 1847 uppfördes även ett kapell i Dådran. Vid 1850-talets mitt lades liestocken ned och 1857 fick bruket fri smidesrätt. Vid den tidpunkten fanns en spikhammarstock och tre stångjärnshammare med tre härdar vid bruket. 1875 infördes en ny smidesmetod, Lancashiresmide som ersatte den tidigare tysksmidesmetoden.

1878 köptes Dådrans bruk av Kopparbergs-Hofors Sågverks AB (senare Kopparfors AB) som dock främst intresserade sig för skogsbruket. 1885 revs brukets masugn och 1892 halva stångjärnsmedjan. Det är oklart när den gamla bruksherrgården uppfördes, möjligen under 1840-talet. Av ett fotografi från 1870-talet framgår att byggnaden då var uppförd. 1922 brann den gamla herrgården ned men en ny återuppbyggdes. Spiksmidet vid bruket fortsatte i Kopparfors regi ända fram till 1934 då den siste spiksmeden gick i pension.

1974 sålde Kopparfors AB Dådrans bruk vidare till stiftelsen Samhällstjänst som bedrev kollektiv i Dådran. Ett år senare såldes bruket vidare till HSB. Husen och tomterna är idag till stor del friköpta, men fortfarande ägs en del av marken i Dådran och några byggnader, däribland kägelbanan, av Dådrans samfällighetsförening.

Kägelbanan är belägen i parken som tidigare tillhörde bruksherrgården. Parken utgörs av en åsrygg som löper längs med sjön Avan och är bevuxen med äldre tallar. Nedanför åsen ligger kägelbanan. Strax intill finns även en fristående paviljong som flyttades från dess tidigare plats ett stycke nordost om kägelbanan till dess nuvarande plats för ett antal år sedan samt ett äldre båthus. Det är okänt när kägelbanan uppfördes, men ska enligt uppgift vara byggd av Anders Knutsson (1839–1914) som var anställd vid bruket i Dådran. Genom brandförsäkringshandlingar framgår att kägelbanan inte fanns på platsen 1876 men däremot 1914. Med hjälp av dessa uppgifter får förmodas att kägelbanan uppförts någon gång mellan dessa årtal. Vid

besök hittades årtalet 1888 inrstatat i en intilliggande stentrappa som leder upp till åsen, möjligen är det också kägelbanans byggnadsår.

Kägelbanan i Dådran består av paviljong med öppen veranda samt vidbyggd slagbana. Byggnaden karaktäriseras av det sena 1800-talets arkitektoniska uttryck med panelklädda och oljefärgsmålade fasader och kontursågade snickerier. Konstruktionen vilar på plintar, till största del bestående av slaggtegel. Paviljongens fasader är klädda med gulmålad liggande fasspåtpanel medan slagbanan har en öppen konstruktion med synliga bärande stolpar placerade i par på jämnt avstånd. Vid slagbanans avslut förekommer halvhöga brädväggar. Paviljongens tälttak och slagbanans sadeltak täcks båda med tjärpapp.

Kägelbanan synes ha genomgått få förändringar sedan uppförandet, i jämförelse med det äldsta påträffade fotografiet som troligen är taget på 1930- eller 1940-talet. Omkring 2002–2003 genomfördes dock enstaka åtgärder, bl.a. försågs paviljongen med ny veranda med den ursprungliga som förlaga och paviljongens konstruktion förstärktes med stag av järn som doldes bakom ett nytillkommande innertak.

Kägelspel blev under 1500- och 1600-talen populärt i Europa och det är under 1500-talet som spelet omnämns i svenska källor för första gången. När spelet introducerades i Sverige är dock oklart men kom sannolikt hit redan på medeltiden. Spelet blev ett populärt nöje bland Sveriges mer förnämna människor på 1600-talet, men under 1700-talet spreds spelet till en bredare allmänhet via städernas värdshus och krogar. Det var dock under 1800-talet som spelet hade sin verkliga glansperiod för att under 1900-talet i princip helt försvinna och ersättas av bowling. Kägelspel vid banan i Dådran ska främst ha varit ett nöje förunnat herrgårdsfolket och deras gäster.

Motivering till beslutet

Kägelbanan i Dådran besitter ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde som del av det framväxande brukssamhället kring Dådrens järnbruk. Den representerar en byggnadstyp som var vanligt förekommande i herrgårdsmiljöer under 1800-talets senare hälft. Byggnaden är därtill mycket välbevarad och anses vara en av de bäst bevarade kägelbanorna i landet.

Bestämmelser som beslutet grundas på

3 kap 1 § kulturmiljölagen (1988:950).

Ni kan överklaga beslutet

Se bilaga med överklagandehänvisning.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av avdelningschef Anna Carlsson med antikvarie Ulrika Jansson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsantikvarie Fredrik Sandberg och jurist Per Heilborn medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Kopia till

Riksantikvarieämbetet, registrator@raa.se

Dalarnas museum, byggnadsvard@dalarnasmuseum.se

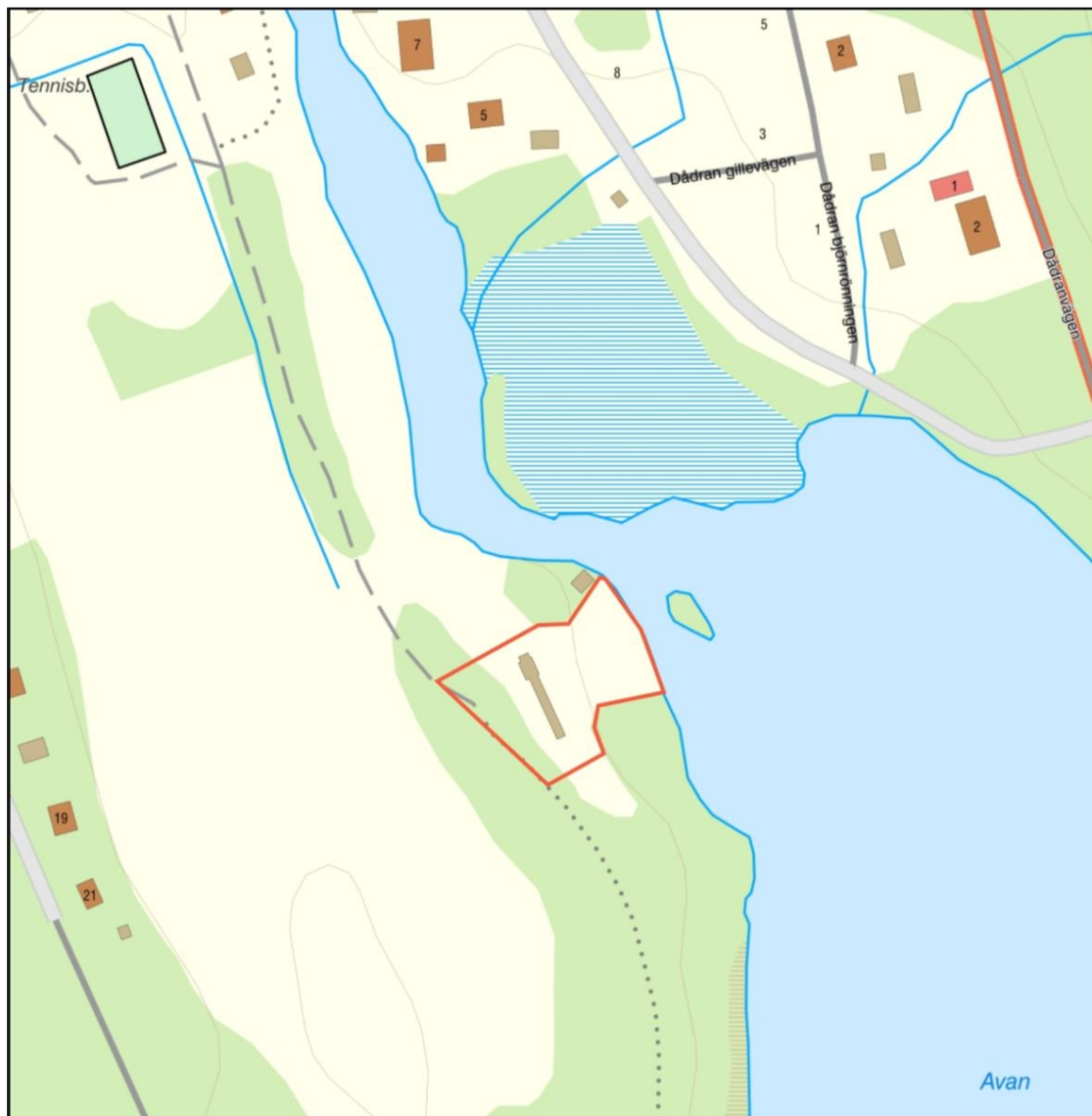
Rättviks kommun, Miljö- och byggnadsnämnden,
miljo.bygg@rattvik.se

Bilagor

1. Situationsplan
2. Överklagandehänvisning förvaltningsrätten

Situationsplan

Bilaga 1

 Skyddsområde

Ni kan överklaga beslutet hos förvaltningsrätten

Om ni inte är nöjda med Länsstyrelsens beslut, kan ni skriftligen överklaga beslutet hos förvaltningsrätten.

Hur överklagar vi beslutet?

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska ni lämna eller skicka er skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Dalarnas län antingen via e-post; dalarna@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Dalarnas län, 791 84 Falun.

Tiden för överklagande

Ert överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag ni fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ert överklagande kan ni be att få ytterligare tid till att utveckla era synpunkter och skälen till att ni överklagar. Sedan är det förvaltningsrätten som beslutar om tiden kan förlängas.

Parter som företräder det allmänna ska ha kommit in med sitt överklagande **inom tre veckor** från den dag då beslutet meddelades.

Ert överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som ni överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur ni vill att beslutet ska ändras.
- Varför ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Skriv också följande uppgifter, om ni inte tidigare lämnat dem:

- Person- eller organisationsnummer.
- Telefonnummer där ni kan nås dagtid (med undantag för nummer som avser ett hemligt mobilabonnemang som behöver uppges endast om rätten begär det).
- E-postadress.
- Annat som har betydelse för att domstolen ska kunna nå er.

Om ni har handlingar som ni anser stödjer er överklagan så bör ni bifoga kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om ni behöver bifoga filer som är större än 15 MB via e-post.

Ombud

Om ni anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt er ska ombudet underteckna skrivelsen, bifoga en fullmakt i original från er samt uppge sitt eget namn, adress och telefonnummer.

Behöver ni veta mer?

Har ni ytterligare frågor kan ni kontakta Länsstyrelsen via e-post, dalarna@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-225 00 00. Ange diarienummer 4333-2017.